

Kommittémotion

Motion till riksdagen 2015/16:2400

av Solveig Zander m.fl. (C)

Socialförsäkringsfrågor

Sammanfattning

Centerpartiets politik är närodlad och vi vill att makten ska ligga så nära dem den berör som möjligt. Det innebär att vi arbetar för att våra trygghetssystem ska utgå från den enskilda individen och att människor ska ha inflytande över sin vardag. För att uppnå ökad trygghet, likvärdighet, tillgänglighet och valfrihet inom trygghetssystemen krävs bättre samverkan och en mer sammanhållen process för att hjälpa människor att bryta sitt utanförskap. Vi behöver tydligare och enklare kontakt mellan människor och myndigheter. Företagen är våra jobbskapare och viktiga för att många människors utanförskap ska kunna brytas och därför behöver förutsättningarna för företagare bland annat i våra trygghetssystem förbättras.

Vi behöver även arbeta mer för jämställda pensioner. Många av de pensionärer som idag sitter med mycket låga pensioner och de som ska gå i pension behöver mer rättvisa förutsättningar. Här har Centerpartiet flera förslag.

För att bryta människors utanförskap och för att fler ska komma i arbete behöver vi tätare avstämningar, personliga möten, fler kontrollstationer och noggrann utvärdering av en förändrad rehabiliteringskedja. Arbetsföra människor ska inte kunna sjukskrivas ut i utanförskap.

För Centerpartiet är det avgörande att kunna garantera att trygghetssystemen kommer alla som behöver till del. Oavsett människors kön, etniska eller socioekonomiska bakgrund, bostadsort, utbildning, om de studerar eller driver företag, ska trygghetssystemen finnas nära, vara tillgängliga och hålla god kvalitet.

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	1
Innehållsförteckning	2
Förslag till riksdagsbeslut.....	2
Motivering	4
E-inkomst och företagares trygghet.....	4
Pensioner.....	5
Ojämsställda pensioner	5
Färre sjukskrivna och fler i arbete	6
Sjukersättning	7
Stärk studenters trygghet inom socialförsäkringarna	8
Översyn av underhållsstödet.....	9
Översyn av godmanskap.....	9

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att införa e-inkomst enligt det förslag som Parlamentariska socialförsäkringsutredningen lagt fram och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att genomföra förbättringar för företagare och uppdragstagare gällande bättre ekonomiskt skydd under uppbyggnadsskedet enligt det förslag som Parlamentariska socialförsäkringsutredningen lagt fram och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att höja pensionen för de pensionärer som har enbart garantipension eller låg inkomstpension, och riksdagen tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att sänka skatten för de pensionärer som har enbart garantipension eller låg inkomstpension, och riksdagen tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att pensionsrätterna för premiepensionen bör delas rakt av under småbarnsåren och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att följsamhetsindex bör ses över och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att PPM i samverkan med berörda parter (t.ex. mödravård, försäkringskassa, Skatteverket, banker och

- skola) bör ha ett informationsuppdrag om livsinkomst och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att uppföljning och utvärdering av effekterna av de nya och förstärkta rehabiliteringsinsatserna inom sjukförsäkringen bör genomföras och tillkännager detta för regeringen.
  9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten till utökade kontrollstationer inom sjukförsäkringen för att mota de ökande sjuktalen och tillkännager detta för regeringen.
  10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten till mer stöd för arbetsgivarna så att de lättare kan medverka till den anställdes återgång i arbete och tillkännager detta för regeringen.
  11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att jämställdhetsaspekten av sjukskrivningarna blir belyst och tillkännager detta för regeringen.
  12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att möjligheten till omställning från ett arbete till ett annat förbättras genom en mer flexibel arbetsmarknad med bättre system för omställning, och riksdagen tillkännager detta för regeringen.
  13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att möjligheten till omställning från ett arbete till ett annat förbättras genom att yrkeshögskolan blir mer flexibel, och riksdagen tillkännager detta för regeringen.
  14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten för människor med funktionsnedsättning som har sjukersättning att pröva att ta ett erbjudet jobb utan att förlora sin ersättning, och riksdagen tillkännager detta för regeringen.
  15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att som student vara deltidssjukskriven i varierande grad och kunna behålla studiemedlet på deltid och godkännas av Försäkringskassan, och riksdagen tillkännager detta för regeringen.
  16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda Studenthälsans och sjukvårdens ansvar för studenters rehabilitering samt att utbildningsanordnarens rehabiliteringsansvar förtydligas, och riksdagen tillkännager detta för regeringen.
  17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att tillhandahålla utomstående rådgivare från t.ex. socialförvaltningen eller Försäkringskassan som ett första steg i de fall då föräldrarna inte kommer överens om underhållet, och riksdagen tillkännager detta för regeringen.

18. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att frågan om underhållsstöd i större utsträckning ska avgöras civilrättsligt och tillkännager detta för regeringen.
19. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att en översyn av kvaliteten i gode mäns uppdrag bör genomföras och tillkännager detta för regeringen.

E-inkomst och företagares trygghet

Centerpartiet är glada att vi inom ramen för den parlamentariska socialförsäkringsutredningen lyckats driva en markant minskad administrativ börda för företagen bland annat i och med förslaget gällande e-inkomst. Förslaget innebär att allt som är skattegrundande ska inrapporteras månadsvis till skattemyndigheten genom ett system som myndigheten utvecklar. Tanken är att alla myndigheter ska kunna ta del av uppgifterna via det nya systemet. E-inkomst kan rapporteras per automatik från befintliga lönesystem och ersätter den nuvarande månadsvisa arbetsgivardeklarationen och den årsvisa kontrolluppgiften.

Det blir enkelt, förutsägbart och rättssäkert för den enskilde och för företagen. E-inkomst förenklar och ger bättre skydd för kombinatörer och för dem med oregelbunden arbetstid. Kombinatörer är människor som både är anställda och företagare. Kombinatörer är ofta kvinnor, kvinnor som pusslar för att få ihop vardagen. De som arbetar inom yrken med oregelbunden arbetstid är också övervägande kvinnor. E-inkomst enligt det förslag som den parlamentariska socialförsäkringsutredningen lagt fram är positivt bland annat för företagare och för jämställdheten och möjligheterna bör ses över att införa e-inkomst omgående.

Socialförsäkringsutredningens förslag till förbättringar för företagare och uppdragstagare innefattar även bättre ekonomiskt skydd under uppbyggnadsskedet. Detta är extra betydelsefullt för kvinnor, dels för att kvinnor har svårare att få lån beviljade för sitt företagande än vad män har, dels för att kvinnor är mindre riskbenägna i sitt företagande än män. Förslagen gynnar främst personer med lägre ekonomisk standard vilket också till största delen är kvinnor. Förbättringsförslagen gällande företag är bra både för företagare och för jämställdheten, och därför bör möjligheterna att införa dessa ses över omgående.

Pensioner

Många pensionärer lever idag med mycket små pensioner och har ofta svårt att betala för grundläggande behov såsom bostad, mat, kläder och mediciner. Centerpartiet vill att möjligheterna att höja pensionen ses över för de pensionärer som har den allra mest utsatta ekonomiska situationen, dvs. de som har enbart garantipension eller låg inkomstpension.

Centerpartiet ser inget egenvärde i att pension och förvärvsinkomst beskattas olika. Centerpartiet och Alliansen har sänkt skatten för pensionärer i fem steg och vi har tidigare beslutat att genomföra ytterligare skattesänkningar när ekonomin så tillåter, för pensionärer med de lägsta pensionerna, så att skillnaden i beskattning mellan löntagare och pensionärer minskar, det står Centerpartiet fast vid. Centerpartiet vill verka för att ingen pensionär ska ha mindre kvar av sin pension än att man klarar sin försörjning då bostadskostnad och skatt är betald.

Ojämsställda pensioner

En stor del av de pensionärer som har lägst ekonomisk standard är äldre ensamstående kvinnor som genomgått en skilsmässa. Sverige har ojämställda pensioner och en genomsnittlig pension för en kvinna motsvarar ungefär 65 procent av en mans pension. Bland invandrarkvinnor är det ännu större skillnader. Kvinnan har ofta utgjort en förutsättning för mannens karriär då hon varit hemma och tagit hand om hem och barn och därmed haft en låg eller ingen inkomst alls. En ojämställd arbetsmarknad bidrar också till de orättvisa pensionerna. Pensionerna delas inte vid skilsmässor som andra tillgångar och många kvinnor tvingas leva i fattigdom när de blir äldre.

För att uppnå jämställda pensioner behöver arbetslivet bli jämställt, likaså ansvaret för hem och barn och vi behöver dela pensionspoängen mer rättvist. Idag finns möjligheten att överlåta pensionsrätter från premiepensionen, en del av den allmänna pensionen, men det är få som gör detta. Under småbarnsåren, då den obetalda arbetsbelastningen är extra ojämn, föreslår vi därför att pensionsrätter delas rakt av mellan föräldrarna.

De som idag sitter med de lägsta pensionerna, oftast kvinnor, påverkas till stor del av följsamhetsindex. Det är en indexering som innebär att pensionen är större i början för att sedan minska efter en viss ålder. Dels blir kvinnor generellt sett äldre än män, dels har de lägre pensioner och följsamhetsindexeringen drabbar många kvinnor hårt. Centerpartiet vill att följsamhetsindex ses över för en bättre utformning.

Centerpartiet tycker att var och en ska få välja själv, men för att kunna göra bra val behöver vi tillgång till information om hur våra beslut kring föräldraledighet, deltidarbete och pensionsparande påverkar vår framtida ekonomi. Detta saknas idag. Många familjer delar föräldraledigheten enbart utifrån samhällsstrukturellt och kulturellt påverkade val utan att tänka på hur det påverkar pensionen. Informationen kring detta behöver därför förbättras genom ett uppdrag till Pensionsmyndigheten PPM i samverkan med berörda parter.

Färre sjukskrivna och fler i arbete

En av de största samhällsutmaningarna framöver handlar om att hantera kostnaderna för de ökande sjuktalen. Alliansregeringen genomförde en rad viktiga reformer som syftade till att skapa ett mer hållbart system kring sjukskrivningarna och att hjälpa fler människor att komma tillbaka i arbete, bland annat genom rehabiliteringskedjan som inkluderade rehabiliteringsgarantin och den så kallade bortre gränsen. Reformerna innebar ett tydligt skifte från över ett decennium med socialdemokratisk politik, där sjukskrivningarna tilläts skena och människor låstes in i passivitet. Trots detta kan det konstateras att sjukskrivningsmönstret inte har lyckats brytas varaktigt och att sjuktalen återigen är på uppåtgående.

Centerpartiet vill se en sjukförsäkring som ger tidigt stöd och hjälp till återgång i arbete med uppföljningar och avstämningar varje halvår. Därför gick Centerpartiet med på den förstärkta rehabiliteringen och den nya och tidigarelagda bortre tidsgräns som den parlamentariska socialförsäkringsutredningens förslag i praktiken innebar, där den bortre tidsgränsen eventuellt skulle kunna tas bort efter utvärdering av de förstärkta insatserna. Idag finns det dock inget som talar för ett borttagande av den bortre gränsen och Centerpartiet vill ha kvar bortre gränsen. Regeringen tar nu bort den bortre gränsen innan utvärdering, vilket var att frånga vad socialförsäkringsutredningen föreslog. Centerpartiet vill att möjligheterna till utökade kontrollstationer inom sjukförsäkringen ses över i syfte att mota de ökande sjuktalen, samt en uppföljning och en utvärdering av effekterna av de nya och förstärkta insatserna. Centerpartiet anser vidare att möjligheterna ses över för arbetsgivarna att få mer stöd för att bättre medverka till den anställdes återgång i arbete.

För att kunna möta utmaningen med de ökande sjuktalen krävs ett helhetsgrepp på sjukskrivningsfrågan. Snabbare och tidigare kontrollstationer inom sjukförsäkringen är

ett viktigt sätt att säkerställa att sjukskrivningar följs upp och att människor inte hamnar i passivitet. Därutöver krävs åtgärder för en mer flexibel arbetsmarknad, där det ska bli enklare att gå från ett jobb till ett annat. Många gånger kan möjligheten att byta karriär eller att komma tillbaka till ett annat arbete vara direkt avgörande för att förhindra sjukskrivning eller möjliggöra en återgång i arbete efter sjukfrånvaro. För att stötta personer att gå från sjukskrivning till arbete är det därför viktigt att se över hur systemen för omställning kan fungera bättre. Ett exempel är att utöka möjligheterna för sjukskrivna att studera med rehabiliteringsersättning i syfte att ställa om från en karriär till en annan. Vidare vill Centerpartiet att yrkeshögskolan ska bli mer flexibel för att bättre kunna möta behoven som finns hos människor på dagens arbetsmarknad. Det måste bland annat finnas möjlighet att gå kortare kvalificerade utbildningar inom yrkeshögskolan som snabbare ger människor den kompetens de vill ha och som företag efterfrågar. Centerpartiet vill att möjligheterna till omställning från ett arbete till ett annat förbättras genom en mer flexibel arbetsmarknad samt att yrkeshögskolan blir mer flexibel.

Kvinnor står idag för en betydande del av sjuktalen – något som har ett starkt samband med effekterna av dagens familjebildningsmönster. Centerpartiet anser därför att det är mycket angeläget att belysa jämställdhetsaspekten av sjukskrivningarna.

Sjukersättning

Människor som lever med en funktionsnedsättning och har sjukersättning måste få bättre förutsättningar för att bryta sitt utanförskap. Deras situation kan förändras och då måste det vara möjligt att våga testa att arbeta utan att förlora sin ersättning. Arbetet ska kunna vara på heltid, deltid eller enstaka dagar, för längre eller kortare perioder. Arbetsgivarna och arbetstagarerna kommer att hitta arbetstider som fungerar för båda parter. Då måste de ekonomiska trygghetssystemen uppmuntra att människor går från sjukdom till jobb, får ett sammanhang, en mening och en egen försörjning. Försäkringskassans regler ska inte vara ett hinder för arbete, utan en försäkring för att om det inte skulle fungera med det nya arbetet så finns ersättningen kvar. Det här är möjligt för personer som har sjukersättning beviljad innan 2009. Centerpartiet vill att möjligheten ses över för människor med funktionsnedsättning som har sjukersättning att kunna pröva att ta ett erbjudet jobb utan att förlora sin ersättning.

Stärk studenters trygghet inom socialförsäkringarna

Den parlamentariska socialförsäkringsutredningen (PSFU) som presenterades i mars 2015 lyfte många av problemen med att dagens socialförsäkringssystem är konstruerat så att vissa grupper lämnas utanför eller har sämre tillgång till det än andra. En sådan grupp människor är alla de studenter i Sverige som av någon anledning blir sjuka. 28 000 studenter saknar tillgång till sjukförsäkringen.

Redan 2007 tillsatte alliansregeringen den studiesociala utredningen i syfte att ta ett helhetsgrepp runt studenters sociala och ekonomiska situation. Utredningen såg bland annat över situationen för studerande med barn, genomströmningen i den högre utbildningen och CSN:s framtida roll. Redan då pekade Centerpartiet på studenternas besvärliga situation. Trots att Sverige är i skriande behov av utbildade människor så händer ingenting. Framför allt är det på två områden som studenters situation måste bli bättre.

Studenter kan idag bara vara sjukskrivna på heltid eller inte alls. I den parlamentariska socialförsäkringsutredningen föreslås att en kortare karenstid kan utredas samt att det för studenter måste bli möjligt att vara halvtidssjukskriven. Halvtid är bra, men det räcker inte. Centerpartiet vill att möjligheten ses över för studenter att vara deltidssjukskrivna i varierande grad, att kunna behålla studiemedlet på deltid och då godkännas av Försäkringskassan. Genom att öppna upp för möjligheten till deltidssjukskrivning blir systemet mer flexibelt och färre studenter behöver falla mellan stolarna eller avbryta sina studier. Förhoppningsvis kan detta också öka genomströmningen något. Möjligheten till deltidstudier måste dock komma från två håll. Detta är inte enbart en fråga för sjukförsäkringen, utan även en fråga för utbildningsanordnaren som måste möjliggöra studier på deltid. Studenter är beroende av att när kurser ges, i möjlig mån, hoppa på dessa, eftersom det kan dröja innan de kommer igen.

Idag kan en sjukskriven student bara få rehabilitering tillbaka mot arbetsmarknaden. Det säger sig självt att en sjukskriven student som blir frisk i första hand troligen vill avsluta sina studier. Att utreda Studenthälsans och sjukvårdens ansvar för studenters rehabilitering samt att utbildningsanordnarens rehabiliteringsansvar förtydligas är bra första steg.

Översyn av underhållsstödet

Underhållsstöd är ett ekonomiskt stöd som betalas ut av Försäkringskassan (FK) till en förälder som är vårdnadshavare och bor ensam med barnet/barnen (är folkbokförd med barnet/barnen) i de fall då den andra föräldern inte betalar underhållsbidrag alls, eller betalar ett underhåll som är lägre än ett visst belopp per månad. Underhållsstödet och dess ofta låga nivåer betalas således enbart ut i de fall då föräldrarna inte avtalat om underhållsbidrag eller då den ena föräldern inte har möjlighet att betala tillräckligt med underhåll. Barn som växer upp i ekonomisk utsatthet lever också ofta med en ensamstående förälder. Därför är frågan om underhållsstödet angelägen ur både ett barn- och ett jämställdhetsperspektiv.

Självklart är det bäst att föräldrarna själva reglerar hur det ekonomiska ansvaret för barnen ska fördelas, men så fungerar det inte alltid i praktiken. Centerpartiet anser att för att underlätta för föräldrarna skulle möjligheten till ett samtal om ekonomin med en utomstående rådgivare från till exempel socialförvaltningen eller Försäkringskassan vara lämpligt att se över. Problemet med dagens system är att i de fall då föräldrarna inte är överens, hamnar ofta underhållsstödet på en miniminivå. När underhållsbidraget istället avgörs civilrättsligt blir utgången ofta till fördel för den förälder som tar huvudansvar för barnet/barnen, eftersom nivån då baseras på den andra förälderns inkomst. Ytterligare problem idag är att underhållsstödet inte har räknats upp på många år och att många föräldrar inte tar ekonomiskt ansvar för sina barn, trots att de faktiskt har de ekonomiska resurserna. Det behövs en översyn av regelverket kring underhållsstödet och ensamstående familjers totala ekonomi.

Översyn av godmanskap

Överförmyndarverksamheten är en del av det mest grundläggande rättsskydd som samhället tillhandhåller för de i samhället mest utsatta. Skyddsobjekten är framför allt barn, människor med fysiska eller psykiska funktionshinder och äldre med nedsatt beslutsförmåga på grund av ålder eller sjukdom. Utgångspunkten är att ingen av skyddsobjekten kan företräda sig själva och de har därför en ställföreträdare i form av god man, förvaltare eller förmyndare. I kommunallagen föreskrivs endast tre obligatoriska nämnder i varje kommun, Överförmyndarnämnden, kommunstyrelsen och valnämnden. Med andra ord är överförmyndarverksamheten en mycket viktig funktion.

Överförmyndarverksamhetens roll är att bistå vid rekrytering och att utöva tillsyn över gode män, förvaltare och förmyndare. Skyddsobjekten eller de personer som är i behov

av förvaltare, gode män eller förmyndare har blivit fler. Det är förutom att antalet dementa åldringar ökar på grund av att livslängden ökar även personer som genom att psykiatrireformen stängde vårdinrättningar nu finns ute i samhället och behöver hjälp och stöd. Ensamkommande flyktingbarn är också en grupp som bidragit till att fler behöver stöd och hjälp. Med detta följer att man ställer oerhörda krav på dem som är gode män, förvaltare eller förmyndare. De ska förutom att kunna sköta ekonomin, förstå sjukdomstillstånd och hur personen påverkas, hjälpa ungdomar som på olika sätt bär med sig traumatiska upplevelser och lotsa dem rätt i skola och in i vuxenlivet, bemöta anhöriga och ha kontakt med myndigheter.

Det är tingsrätten som beslutar om någon ska få hjälp av god man eller förvaltare. Överförmyndarverksamheten står under tillsyn av kommunrevisionen, länsstyrelsen och Justitieombudsmannen. Riksrevisionen har granskat länsstyrelsernas tillsyn.

De personer som behöver skydd från överförmyndarverksamheten är ingen stark grupp som opinionsbildar eller demonstrerar för sin rätt. Men de är oerhört beroende av att de får hjälp av seriösa personer. Här spelar ersättningen till dem en stor roll i rekryteringen. I dag är uppdraget att betrakta som ideellt då ersättningen är mycket blygsam, cirka 10 000 kr/år. Därför är det angeläget att höja fribeloppet för betalningsansvar för gode mäns arvoden till 3 basbelopp. Dessutom måste man befria den som påtvingats förvaltare att överhuvudtaget betala förvaltarens arvode. Dessutom behövs bättre utbildning av gode män, förvaltare och förmyndare. Tillsynen av hur uppdraget sköts när det gäller ”sörja för person och bevaka rätt” vilket inte sker via bokslut som den ekonomiska delen. Tillgång till juridisk kompetens när ärenden bereds och som stöd till gode män, förvaltare och förmyndare är också viktig för att säkerställa kvaliteten i verksamheten. Dessutom ska det finnas en nämnd som ansvarar för verksamheten och inte en ensam förmyndare. I en del ärenden med motstridiga viljor så är nämnden närmast att likna vid en domstol som med stöd av lag och förordningar skall lösa tvisten. Rättssäkerheten skulle bli bättre med en nämnd än om ärendet skall avgöras av en ensam överförmyndare.

Det saknas vidare en samlande statlig myndighet (jämför Skolverkets roll i förhållande till skolan eller Socialstyrelsen beträffande vården) med uppgift att utöva tillsyn och medverka till utveckling av verksamheten. Det saknas också en samlad nationell statistik över verksamhetens omfattning. Överslagsmässigt kan den samlade förmögenheten hos huvudmännen röra sig om i storleksordningen 45–50 miljarder. Antalet huvudmän brukar beräknas till cirka en procent av befolkningen.

Med hänvisning till ovanstående föreslås att det inrättas en sammanhållande central myndighet med uppgift att på nationell nivå leda och utveckla verksamheten samt även att svara för insamlande av nationell statistik om verksamheten. I syfte att skydda huvudmännen från rättsförlust måste den nuvarande splittrade tillsynen också vara en del av den nya myndighetens uppdrag. En kommunal nämnd som ska avgöra ärenden istället för en ensam överförmyndare skulle skapa större rättssäkerhet.

Solveig Zander (C)

Fredrik Christensson (C)

Annika Qarlsson (C)